

Laxå bruk

F 1 M:8 Handlingar rörande koleraepidemin 1834
»Beskrifning på ett enkelt och hittills med största fördel
nyttjadt sätt att behandla Asiatiska Cholera, uppgifvet af
D:r W. Stevens«, 1834«. Med »Råd mot Cholera ur egen
erfarenhet, af Doctor C. U. Sondén«, 1834 samt
»En sats för en Cholerasyjuk, enligt Stevens Salt Kur«.

Inskannad av ArkivCentrum Örebro län 2010-08-11

Not- ut
Beskrifning
på
Asiatiska Choleraen
af
Doctor W. Stevens.

L^o Råd af Jorden.

Beskrifning

på

ett enkelt och hittills med största fördel
nyttjadt sätt att behandla

Asiatiska Choleran,

uppgifvet

af

Dr W. STEVENS,

öfversatt

af

O. A. C.

Stockholm.

Tryckt hos *J. Hürberg*, 1834.

Såsom ordförande i en Sundhetsnämnd har mitt åliggande att vaka för kommunens väl, i händelse choleran skulle inom densamma utbryta, ledt mig att söka närmare underrättelser om denna sjukdom, än dem hvartill mitt yrke och mina vanliga sysselsättningar lemna mig tillfälle. Bland de många skrifter jag läst om Choleran har jag icke funnit någon som, enligt mitt omdöme, så enkelt och logiskt som den, hvilken nu lägges under Svenska allmänhetens ögon, framställt sjukdomens orsaker och medlen att bota densamma. Afhandlingen har dessutom den stora förtjenst att, på samma gång den styrker sina uppgifter om de lyckliga resultat, hvartill man med den deri afhandlade kurmethod kommit, i jämförelse med de öfrige mera allmänt begagnade, ådagalägger den möjligheten att, med begagnande utaf läkemedel af den enklaste art och med sådana, som till en del finnas i hvarje hushåll, kunna, utan stort behof af Läkarebiträde, behandla sjukdomen. Denna omständighet anser jag af stor vikt, enär erfarenheten visat, att vid sjukdomens utbrott alldrig antalet af Läkare, på de flesta ställen varit tillräckligt. Om fratsandet af en enda medborgares lif genom begagnandet af den sålunda anviste kurmethoden blir en följd af denna öfversättning, är min ringa möda tillfredställande ersatt. Då jag icke är Läkare bör jag likväl tillkännagifva, att kännedomen om våra Svenske Läkares loyauté och äfven de mest skickligas splittrade opinioner i afseende på sjukdomens botande gifvit mig anledning påräkna deras öfverseende, då jag åt Svenska allmänheten anvisat en utmärkt främmande Läkares sätt att kurera choleran; ett sätt som hitintills mig veterligen varit det lyckligaste af alla. En äldre aktuingsvärd Läkare har genomsett öfversättningen på det inga misstag, härledande från öfversättarens ringa kännedom af vetenskapen, skulle deri förekomma.

Den 10 Aug. 1834.

ÖFVERSÄTTAREN.

Det är nu mera temmeligen säkert att den enda väsendtliga skillnad emellan det blod som löper från hjertat i pulsådronna (arterielt blod) och det som löper från extremiteterna till hjertat eller i blodådronna (venöst blod) är den, att det förra innehåller ren atmospherisk luft, och det sednare kolsyra, som är orsaken till dettas orenhet och mörka färg.

De ofvannämnde luftarterne finnas uti blodet i dess friska tillstånd. Då det venösa blodet kommer i lungorne erhåller det från den atmospheriska luften, som menniskan inandas, syre, och i samma ögonblick denna förening är för sig gången ersättes den sålunda decomponerade atmospheriska luften af en ny kvantitet inandad ren luft o. s. v.

Hvilken än närmaste orsaken till choleran må vara, så är det dock i högsta måtto troligt att den finnes i sjelfva luften på de ställen dit smittan blifvit förd och att den der, i form af ett fint gift, bemänger luften synnerligen i tillslutna rum, der, genom brist på vädervexling luften är oren. När då denna orena luft inandas i lungorne för att der lemna sitt syre till det venösa blodet och förvandla det till arterielt blod, så tränger det åtföljande

fin giftet på samma gång in i den arteriela blodströmmen; följaktligen är blodet den första delen af människokroppen som röner giftets verkningar. Att så är förhållandet bevisas af följande facta:

1:o Då en person åderlåtes efter att hafva varit utsatt för giftets inandande, men förrän sjukdomen har börjat egentligen visa sig, är blodet icke allenast mörkare till färgen och af ett sjukligt utseende, utan, om det utsättes i luften, antager det en blåaktig färg, hvilket icke är förhållandet med blod af personer, som icke hafva varit utsatta för Choleragiftet.

2:o De giftarter, som åstadkomma sina verkningar igenom blodet, verka långsamt, då deremot de verkningsmedel (Agentser) som verka genom ett omedelbart intryck på nerfsystemet frambringa ögonblickliga verkningar. — Då t. ex. ljuset träffar ögat är verkan deraf ögonblicklig. — Men det gift, som förorsakar cholera åstadkommer icke några tydliga verkningar förrän minst 24 timmar efter sedan det med luften inträngt i lungorne; vi måste följaktligen antaga att det gift, som frambringa cholera verkar först på blodet och dernäst genom detta fluidum på hjertat och de öfrige fasta kroppsdelar som af blodet näras. / Näst före sjelfva choleraanfallet infinner sig vanligtvis en diarrhé, hvilken kan anses som sjukdomens första stadium. I det andra stadium börjar magen att lida; diarrhéen

fortfar, med en högst betydlig uttömning af en vätska som har en stor likhet med risvatten. Den sjuke plågas vanligen utomordentligt af häftiga krampsträckningar, i synnerhet uti extremiteterne (armar och ben). Liktidigt härmed infinner sig äfven ett hastigt aftagande af alla krafter, pulsen blir snart svagare och efter kort tid upphör den alldeles att slå. I det tredje stadium kännes alldeles ingen puls, huden är skrynkelig, extremiteterne kalla, anletsdragen förvridna, ögonen djupt insjunkna, målföret är hest och stundom nästan förlorat, extremiteterne erhålla en blå färg, andedräkten är kylig och tungan nästan iskall, njurarne och lefvern upphöra alldeles att bestrida sine functioner, en betydlig smärta i maggropen (cardialgie) inställer sig och om den sjuke öfverlemnas åt sig sjelf, eller behandlas origtigt, gör döden inom ganska kort tid slut på hans plågor. Desse äro sjukdomens symptom. Följande är den behandling som hitintills har visat sig såsom den förmånligaste.

Då en person som uppehåller sig i en stad eller på ett ställe, der cholera herrskar, får diarrhé *), bör han så fort som möjligt taga ett

*) Den diarrhé, som frambringas af choleragiftet, kan åtskiljas från diarrhé i allmänhet genom följande kännetecken:

1:o Är den sällan åtföljd af koliksmärtor.

2:o Patienten känner magen öfverlastad och behöfvet till stolgång kommer mycket hastigt på honom.

3:o Uttömningarne försiggå med alldeles ovanlig kraft och hastighet.

pulfver af Sëidlitzer-salt (glauber-salt); eller då detta icke är till hands, 12 gran Rhabarber med en scrupel kolsyrat Natron Natrum (carbonicum). Den sjuke bör hålla sig stilla i en varm säng eller åtminstone alltid i ett varmt rum. I denna period af sjukdomen skall han hvarje halftimma taga en full thékopp af svag bouillon med en god portion salt och dricka kallt vatten efter behag.

Då den sjuke nöjaktigt följer denna behandling, är han i allmänhet återställd inom få dagar. Skulle likväl sjukdomen öfvergå i sitt andra stadium, eller skulle anfallet blifva mera allvarligt, erfordras ett verksammare behandlingssätt.

Då den sjuke börjar att få qvälningar som icke beledsagas af starka kräkningar, bör tre fulla matskedblad vanligt koksallt upplösas i ett stort glas varmt vatten. Hälften här af intages först och om det icke inom 15 minuter frambringar tillräcklig kräkning intages genast den andra hälften. Under denna period af sjukdomen bör den sjuke dricka varmt thé. Sedan magen blifvit tillräckligen uttömd, måste man söka att så snart som möjligt förminska dess retlighet. En stor senapsdeg bör anbringas på maggropen och ett vanligt Sodapulver hvar tjugonde minut gifvas under dess fräsning. Så snart magens retlighet genom denna behandling blifvit förminskad, tages följande pulfver hvarje halftimma antingen i kallt vatten eller i svag bouillon:

Rec. Natri muriatici en scrupel.
Natri carbonici en half drachma.
Kali oxy-muriatici sju gran.

Detta pulfver brukas fortfarande intilldess cholerasymptomerne äro helt och hållet försvunne. Der efter må man småningom upphöra dermed. Då krampdragningarne äro häftiga, är ett varmt saltbad af stor nytta; om detta icke kan erhållas, skola de af krampen angripna delarne frotteras med varmt flanel.

I cholera-sjukdomens första stadium är hvarje försök att undertrycka eller blott att förminska diarrhéen alltid beledsagat af den största fara. Skulle tarmarnes uttömning i sjukdomens sista stadium blifva så alfvarsamma att de hota beröfva den sjuke lifvet, må man stadna dem med Tinctura kino, Decoct. album, eller också kan man med försigtighet och under vissa omständigheter använda blysocker. Då dessa medel hafva gjort verkan kan man åter med stor fördel använda saltkuren.

Den sjuke bör tillåtas dricka så mycket kallt vatten han vill. Likaledes har man funnit selzervatten vara af stor nytta *). Uttömningarne måste så hastigt som möjligt bortföras och förstöras. Man måste genom en god eldbrasa hafva tillfälle

*) Selzervatten kan äfven brukas såsom ett medel att förekomma sjukdomen. Då cholera rasade i Moskwa, dog icke en enda af de personer som hade nyttjat artificiella mineralvatten.

att bibehålla rummet varmt och ett fönster bör hållas öppet så att luften i rummet jemt kan ombytas och hållas frisk, likväl utan att den sjuke utsättes för drag.

Vid några, likväl sällan inträffande, tillfällen, kommer Collapsus-stadiet *) utan någon föregående diarrhé. Försummas sådane sjuke eller behandlas de origtigt, aflida de i allmänhet inom den korta tiden af från 4 till 8 timmar. Vid sådane tillfällen äro salta kräkmedel och salta laxermedel företrädesvis tjenlige och i dessa läkemedel kan en eller två droppar crotonolia äfven användas med nytta. Men skulle sjukdomen taga till under bruket af invärtes medel kan utan tvifvel mångt lif räddas genom en insprutning af en varm, salltvät-ska i blodådrorna.

Då salltbehandlingen icke blifvit emot sjukdomen använd förr än sent, frambringa den icke alltid en omedelbar reaction, men mycket ofta hämmas sjukdomen dermed på ögonblicket i vidare framskridande. Jag har sett sjuke i en sådan Collapsus i mera än 30 timmar och dock inom mycket kort tid vederfås. Sådane kunna endast räddas genom icke afförande salltmedel.

När salltbehandlingen troget följes har den i

*) Sjukdomens tredje och värsta stadium då den sjuke sammanfaller genom förlusten af den fyllighet som åtföljer lifvet.

allmänhet ett lyckligt resultat. Det är också en välbekant sak, att de, som komma sig under denna behandling undgå den typhus-feber som är så allmän och så farlig hos de personer hvilka blifvit behandlade med opium och de öfrige medicamenter som hittills blifvit brukade och som tyvärr ännu allt för mycket brukas. Den sjuke måste emellertid vara utomordentligt försigtig under tillfrisknandet. Han får hvarken förtära animalisk föda eller dricka spirituösa drycker, eller utsätta sig för köld och regn under minst en vecka efter sjukanfallet.

Öfvanstående är ett kort utkast till den behandling, som har blifvit befunnen af största nytta vid hvarje tillfälle då den blifvit begagnad med förtroende och efter föreskrift. För dem som äro bekanta med sjukdomens natur är grunden till detta resultat tillräckligt tydligt.

Det är uppenbart att choleraan förorsakas af ett narkotiskt gift, kvars omedelbara verkan är att förminska icke allenast blodets utan hela kroppens lifsänne eller lifskraft (vitalitet). Det är därför af högsta vigt att detta gift aflägsnas från kroppen så fort som möjligt. De läkare uppfatta sjukdomen och dess botemedel endast ensidigt, som blott hafva hänsigt till de fasta delarne af kroppen och endast föreskrifva medel emot sjukdomens symptom. Då de kallas till en cholera-patient, gifva de opium, decoctum album, och andra adstrin-

gerande medel äfven om sjukdomen är i sin början. Genom denna behandling aftager diarrhéen, eller upphör den under tiden helt och hållet. Symptomerne äro häfna för en kort tid, men giftet är kvar i kroppen och om sjukdomstillfället är af en alvarsammare natur är den sjuke viss på att dö. Detta har varit den stora villfarelsen öfver hela världen vid behandlingen af choleraan, och detta är sanna orsaken dertill att choleraan i sådane läkares händer (och deras antal är legio) är likaså dödan- de nu som då den första gången framstod.

Den diarrhée, som infinner sig i det första stadium, synes hvarken vara mer eller mindre än naturens eget sträfvande att bortskaffa giftet ifrån blodet, och detta sträfvande är viktigt för den sjuk- kes frälsning. De sjukdomstillfällen, hvori detta naturens eget sträfvande icke eger rum, äro van- ligtvis dödande inom få timmar. Sådane tillfällen äro emedlertid mycket sällsynta. Vid 49 sjukdoms- tillfällen af 50 börjar sjukdomen med diarrhé och den stora hemligheten i behandlingen är att icke undertrycka utan i stället befordra denna diarrhé. Då vi understödja naturen med de medel som jag här anført, bortskaffas giftet snart och sjukdomen öf- vergår mycket sällan i dess sista och svåraste stadium.

Då choleraan rasade i Cold-Bath-Fields fän- gelset i London, öfversteg mortalitetsförhållandet af de patienter, som kommo under kur före inträ-

dandet af Collapsus-stadiet, icke 1 af 30. Utaf 315 patienter, som inlades i cholerahospitalen i Greville- street i London före collapsus-stadiet dogo endast 4. Otaliga bevis kunna anföras hvilka tala för nyt- tan af milda afföringsmedel vid sjukdomens början; dock måste följande händelse anses för ännu mera afgörande, så mycket hellre som det stödjer sig på auctoriteten hos en individ, hvilken icke har nå- gon teori att försvara.

I Maj månad år 1832 lemnade skeppet Bar- bados, fördt af Capiten Lee, bugten vid Cork i Irland för att segla till Canada. Utom besättnin- gen hade han ombord 140 Emigranter. Under resan utbröt choleraan ombord. Capitenen behand- lade de förste sjuke med opium och bränvin: tre af dem dogo. Lyckligtvis var den lilla portion opium, som han hade med sig, snart förtärd. Då sjukdomstillfällena emedlertid tilltogo, och han icke hade någon läkare om bord, tog han sin tillflygt till Epsomersallt, (engelskt salt) det enda läkeme- del han nu mera hade kvar. Han ingaf hvar och en, så snart de blefvo angripna, en full matsked deraf. Resultatet var att oaktadt hvar och en per- son om bord hade varit af sjukdomen angripen blef icke ett enda sjukdomstillfälle dödligt med un- dantag af de tre förutnämnde, med hvilka man icke hade försökt saltet.

Det är icke allenast vid sjukdomens början som

mycket kan uträttas genom en riktig behandling dermed; äfven i en sednare period kan ett stort antal sjuke räddas.

Den risvatten-liknande vätska, som afföres från kroppen under cholera är hvarken mer eller mindre än Serum eller den vattenaktiga delen af blodet och detta är högst troligt inpregnerat med gifvet. Serum är en salls- (salinsk) vätska, och i förhållande till det som fränskiljes blodet förminskas icke allenast blodets qvantitet utan det som kvarblifver i kroppen är svart och kflöst genom förlust af sitt salls *) och tjockt genom förlusten af de vattenaktige delarne. Sådant blod kan hvarken stimulera hjertat eller de afsöndrande organerna,

*) Jag tror att det numera är nästan allmänt antaget att det icke är jernet i blodet, utan blodets naturliga salls som är den sanna orsaken till dess röda färg. Den är också hufvudorsaken till blodets flytande egenskap; ty det fibrösa ämnet är i sitt naturliga tillstånd endast upplösligt i en sallsvätska. Uttömningarne i cholera innehålla en mycket betydlig andel af blodets salls och om detta icke ersättes derigenom att blodmassan får tillfälle utur sallsmedel absorbera och ersätta ett tillräckligt quantum salls så blir hela denna blodmassa ej allenast svart utan äfven så tjock att den knappast kan circuleras i de mindre blodkärlen. Förhållandet emellan frisk blod och blod af en cholera-sjuk har Dr Thomson, Professor i chemien i Glasgow, angifvit vara följande:

Frisk blod.
Serum 55,00.
Crassament . . . 45,00.

Cholerablod.
Serum 32,34.
Crassament 67,66.

och om också gifvet vore bortskaffat från kroppen vore detta sjukliga tillstånd i blodet ensamt tillräckligt till att förorsaka döden. Härutaf inses lätt nyttan af salls vätskor som hastigt inbringas i blodomloppet genom magens och tarmarnes blodådror. Dessa salls medel förtunna icke allenast blodet och gör det svarta blodet rödt, utan det förökar dess förmåga att stimulera hjertat och bibehålla de kärlrika (vasculösa) organernas verksamhet intill dess alla cholerasymptomer äro helt och hållet försvunna.

Salls är alldeles nödvändigt i secretionsprocessen (vätskornes afskiljning från hvarandra eller från blodmassan). I cholera synes blodets naturliga sallsmaterie vara uttömd under naturens sträfvande att aflägsna gifvet från kroppen. När denna salls materia är till en viss grad förminskad upphörer lefvern och njurarne att afsöndra och afstadnandet af dessa vigtiga organers förrättningar måste snart medföra döden. En lång erfarenhet har emedertid bevist att vi bättre kunna bibehålla dessa organers verksamhet, och äfven ånyo tillvägbringa den då den har upphört, med begagnandet af de icke afförande sallsterne, än hvilket annat medel som helst af hvad hittills blifvit nyttjat.

I cholerasjukdomens sista stadier infinner sig en stor kraftlöshet. De sjuke uppväckas för ett ögonblick af bränvin, opium och andra stimulerande medel, men på denna första verkan af desse

medel (Agentser) följer snart en stor mattighet och den sjuke sjunker snart tillbaka i ett ännu värre afmattighetstillstånd än det hvaruti han förut var.

De icke afförande sallterne äro utan motsägelse de bästa medlen till att frambringa en fortfarande förökad verksamhet i de vasculösa organerne, och det är en stor fördel hos dessa medel att på deras begagnande icke följer kroppens försvagande.

När en mättad salltupplösning i människans friska tillstånd inbringas i magen, så absorberas en del deraf genast genom de mångfaldiga blodådror, hvarmed detta organ är försett och införes i blodet. Detta frambringar nästan omedelbart derpå en retelse (incitation) öfver hela kroppen, hvilken retelse fortfar intilldess den öfverflödiga mängden är bortskaffad. Detta åstadkommes förnämligast genom njurarne. Då vi använda salta vätskor emot cholera, gula febern och andra sjukdomar, i hvilka uppstår en brist på blodets naturliga sälta, föröka de verksamheten hos alla de vasculösa fasta delarne. Då giftet har blifvit aflägsnat från blodet, måste också öfvermåttet af sältan aflägsnas, men den naturliga mängden deraf bibehålles i blodet och detta är väsendtligt nödvändigt; ty blod utan salt kan lika så litet fullfölja sine functioner, som luft utan syre kan underhålla lifvet. Men dessutom är blodet en lefvande vätska och likasom allt, hvilket eger lif, är det underkastat sjukdom; när den-

na vätska är angripen af ett narcotiskt gift, som förminskar dess lifskraft, så erfordras för densamme en förökad qvantitet saltt för att sätta den i stånd att utföra sine naturlige förrättningar.

Det är bekant att någre salter företrädesvis äro tjenlige motgifter mot vissa gifter. Saltsyrat Natron t. ex. har en egen kraft att tillintetgöra skallerormsgiftet; och sedan jag vid några tillfällen har sett saltbehandlings nästan vidunderliga verkningar på cholera, är jag frestad att tro det sallterne hafva en särskild förmåga att tillintetgöra det gift, som frambringar denna sjukdom.

Bönderne i Ryssland tro i allmänhet att olja och saltt äro de bästa motgifter. Då cholera herrskade på landbygden, hvarest ingen läkarehjelp kunde erhållas, brukade de i sjukdomens början olja. Derefter ingaf man den sjuke stora qvantiteter saltt, och det är ett känt faktum, att dödligheten var i förhållande vida ringare bland dem, som blefvo behandlade på detta sätt, än bland dem, som behandlades med Opium, Calomel, Bränvin och de öfrige medicamenter, som i allmänhet brukades i de stora städerna.

Följande äro de omständigheter, under hvilka jag i allmänhet icke har funnit salttbehandlingen af någon synnerlig nytta:

1:o Hos personer, som hafva en organisk sjukdom i ett af de för cholera-anfallet vigtiga organer.

2:o Då patienterne i förväg blifvit behandlade med att få intaga stora quantiteter opium. Vid sådane tillfällen har jag som oftast blifvit mycket sviken i mina förhoppningar. Men med dessa undantag vågar jag försäkra, att, då choleran hastigt och riktigt behandlas, är den endast mycket sällan en dödande sjukdom.

Med undantag af gula febern finnes det måhända ingen sjukdom, hvori den medicinska behandling, som endast stödjer sig på Solidarpathologiens grundsatser, har förorsakat större skada, än i den elakartade choleran. Att föreskrifva läkemedel endast mot symptomerne har varit hufvudfelet, och opium har varit ett farligt läkemedel i denna sjukdom. Till och med en dödlighet af 50 procent utaf de insjuknade har icke fört från denna villfarelse, och har icke gjort det minsta intryck på de styfsinnade solidarpathologerne. De, som icke hafva brukat annat än kallt vatten, hafva varit vida lyckligare än desse. Kallt vatten medför åtminstone den nytta, att det gör blodet mindre tjockt: vid alla tillfällen gör denna overksamma behandling ingen skada, och detta är troligtvis egentliga orsaken till deras lycka. Isvatten, d. v. s. vatten af nyss smält is, har också blifvit ordineradt; men för den elakartade choleran har detta medel redan blifvit försökt utan nytta. I den allmänna cholera finnes icke något egentligt gift i kroppen,

och följaktligen är den sällan dödande. Den sjuke är i detta sjukdomstillfälle som oftast viss på att komma sig, antingen han behandlas med varmt bränvin och opium eller med isvatten. Men i den verkliga Asiatiska Cholera, under hvilken sjukdom det finnes ett särskilt och dödande gift uti kroppen, kan isvatten lika så litet upphäfva sjukdomsorsaken och göra det svarta blodet rödt, eller återupplifva de förlamade organernas verksamhet, som det kan afvärja döden hos sådane personer, hvilka blifvit förgiftade af blåsyra.

I den privata läkarepraktiken har salltbehandlingen gifvit långt lyckligare resultat än i de offentliga hospitalerne, dit de sjuke vanligtvis först ankommo i sjukdomens sista stadium, och sedan deras öde redan hade blifvit afgjort vid den förtgående behandlingen. Dock böra de icke öfvergifvas förr än allt hopp är utslocknad.

I ett af Londons hospitaler dogo utaf 81 patienter, som ditbragtes i ett fullständigt Collapsustillstånd, endast 7, då deremot 74 botades. Men dessa sjuka hade heller icke brukat ett enda gran opium. Så snart de blifvit införda på hospitalet, behandlades de endast och allenast med salltmedel af en läkare, som från en vetenskaplig synpunkt hade uppfattat sjukdomen, och som förstod att variera behandlingen efter omständigheterna.

Århundradens erfarenhet har lärt oss att hvarje

förbättring, som är stridig mot de allmänna trosartiklarne i ämnet, är säker på att möta en bestämd opposition. Skulle sallbehandlingen befinnas vara företrädesvis nyttig emot choleraan, så hotar denna omständighet den nuvarande Solidarpathologiens grundpelare, och af denna orsak skall den nya behandlingen sannolikt antingen icke ordentligt försökas, eller skall den blifva allmänneligen antagen. De äldre Läkarne skola icke godvilligt medgifva företrädet hos en behandling, som måste leda till den slutsats, att de icke allenast blifvit danade i villfarelse, utan äfven att de dag från dag qvarblifvit vid densamma; och de yngre Läkarne skola hafva betänklighet vid att antaga en behandling, som icke blifvit tiltstyrkt eller antagen af deras egne lärare. Aktningvärda undantag härifrån hafva likväl funnits; ty många både gamle och unge hafva, oaktadt de utsatt sig för strängt klander, förklarat sig fullkomligen öfvertygade om sallbehandlingens afgjorda företräde. Solidarpathologien skall, som jag hoppas, snart erhålla sitt banesår, och en mera vetenskaplig lära troligtvis inom kort tid intaga dess plats. Öfvertygelsen om nyttan att fästa ett hufvudsakligt afseende på blodets sjukliga tillstånd har redan räddat mångt lif, och hvilka än de svårigheter äro, som denna lära har att bestrida, så har jag dock den fullkomliga öfvertygelse, att tusentals personer skola räddas ge-

nom den behandling, som grundar sig på denna teori, icke allenast i den asiatiske choleraan, utan äfven i gula febern och sannolikt i hvarje annat slag af så elakartade sjukdomar.

Mycket har varit anfördt häremot, men skulle jag ånyo offentliggöra alla de berättelser och afhandlingar, hvilka hafva talat till fördel för sallkuren skulle de visserligen utgöra ett helt band; dock som denna method, hvilken jag har tillstyrkt, först blef försökt i fängelset Cold-Bath-Fields, skall jag meddela följande bref, till utgifvaren af den Londonska medicinska Gazetten, från Hr Wakefield, Läkare vid bemänte fängelse.

*Landsdown place, Brunswick square.
April 26, 1832.*

Min Herre!

Det är redan skrivit så mycket angående choleraan, att jag icke nu skulle offentlig framträda, om jag icke vore i den öfvertygelse att de facta jag skall anföra måste, då de blifva allmänneligen bekanta och tillräckligen bekräftade — hvilket de lätt kunna blifva —, gagna de Läkare som i framtiden kunna blifva kallade att behandla denna nya men högst elakartade sjukdom.

Det första sjukdomstillfälle som jag såg inträffade d. 3 dennes i fängelset Cold-Bath-Fields. Ytterligare trenne följde hastigt derpå och blefvo straxt behandlade på det vanliga sättet. Alla fyra

patienterne dogo inom kort med de tydligaste kännetecken på choleraan.

Straxt efter sjukdomens utbrott blefvo åtskillige af fångarne angripne med tydliga symptomer till oordning i matsmältnings-organerne, och då alla dessa sjukdomstillfällen visade sig i den smittade delen af fängelset, var det såväl här af, som af patienternes utseende i det hela, högst sannolikt, att diarrhéen, hvaraf de led, var en verkan af det gift som frambringa choleraan. Då jag har sett lika sådana sjukdomstillfällen i början hastigt öfvergå till det farligaste sjukdomsstadium (collapsustillståndet) är det min öfvertygelse att hvar och en af desse patienter var i mer eller mindre grad angripne af choleraan, och jag tror också, att om de antingen hade blifvit öfverlemnade åt sig sjelfve, eller origtigt behandlade, skulle största delen af dessa sjukdomstillfällen hafva öfvergått till detta farliga stadium, måhända efter få timmars förlopp. Jag är derföre temmeligen öfvertygad derom att med den method, som allmäneligen användes under behandlingen af denna sjukdom, skulle det inom få timmar hafva varit förbi med halfva antalet af desse patienter.

Utom att räkna de många sjukdomstillfällen, hvari patienterne plögades af de egentligen förutgående symptomerna, har jag nu haft tjugofem afgjorda cholerafallfällen der patienterne voro i col-

lapsus-tillståndet, d. v. s. i sjukdomens svåraste stadium, och för att låta Hr Dr Stevens, som föreslog bruket af salltmedlen, vederfaras rättvisa, såväl som i känslan af hvad jag är skyldig det allmänna, anser jag det för min pligt att förklara, det jag, efter att hafva sett både den gamla och den nya behandlingen regelmässigt användas, är fullkomligt öfvertygad derom att salltkuren icke blott är den mest vetenskapliga, utan afgjort den lyckligaste som hitintills har blifvit brukad under behandlingen af choleraan; och att jag efter hvad jag har sett, är öfvertygad derom att mortaliteten under denna sjukdom skall blifva långt mindre när detta behandlingssätt användes regelmässigt och i sin största utsträckning. Brukas det i en tidigare period af sjukdomen skall det antingen förekomma eller hämma de farliga symptomernas framgång och till och med användt i en sednare period af sjukdomen äro dess verkningar omisskänneliga, och jag vågar med skäl säga att jag har sett flere botade i collapsustillståndet genom användandet af salltkuren, hvilka jag icke betviflar skulle hafva dött under hvarje annan behandling.

Vi hafva nu öfver tolfhundra personer i detta fängelse, och från sjukdomens utbrott intill dato har det varit nära hundra tillfällen der individer mer eller mindre hafva varit angripna af Cholera giftet. Tjugofem af dessa buro sjuk-

domens mest elakartade kännetecken, och visade största delen af de symptom, som äro beskrefna i den af Doktor Macann utgifna afhandling. Fyra af de första sjukdoms-tillfällena blefvo, såsom förut är anmärkt, behandlade på det allmänt brukliga sättet och alla patienterne dogo. De öfrige kommo straxt under saltkuren, som Dr Stevens har tillstyrkt, och endast tre af hela det således behandlade antalet äro döda af cholera och två af dessa genom recidif af sjukdomen. Äfvenledes har jag också i de sednare dagarne haft ett mycket elakartadt sjukdomstillfälle i det nya fängelset i Clerkenwell, hvarest patienten var i ett fullkomligt collapsus-tillstånd redan innan jag såg honom. Hans extremiteter voro kalla, hans puls aldeles stadnad; han hade målföre såsom en cholera-patient och hans tunga var iskall. Denne person kom, likasom de öfrige i det andra fängelset, straxt under saltkuren; de lyckliga verkningarne uteblefvo icke; och jag anser honom nu vara i en fullkomlig förbättring.

Jag är, min Herre,

Er ödmjuka tjänare

H. Wakefield.

Ofvanstående bref angår blott sjukdomens början. Vid tvenne särskilda tider af sommaren voro sjukdoms-tillfällena icke blott mycket talrika, utan många af dem mycket häftiga, i synnerhet

bland dem, som angrepos i de kalla arresterne om natten och som icke fingo behandling förr än tidigt på morgonen. Saltkuren begagnades från den första till den sista patienten och resultatet var visserligen mycket skiljaktigt från hvad som egde rum i andra delar af London, hvarest denna behandling icke blef försökt. Ytterligare måste jag tillägga, att Hr Marsden, som förestod cholera-hospitalet i Greville-street, utgaf en liten skrift, innehållande populära förhållningsreglor, om behandlingssättet af cholera, och hvaruti han ifrigt tillstyrkte saltkuren. Efterfrågan om denna skrift var så stor att 13,000 exemplar inom kort tid circulerade emellan stadens innevånare och detta var sannolikt en af orsakerne dertill att i London var endast 3,200 cholera-dödsfall, då Paris deremot hade omkring 40,000.

Sättet att motverka cholera med att intaga stora quantiteter vanligt salt har länge varit användt af de infödde i vissa distrikter af Indien och det är ett afgjort factum att sjukdomen är oändligen mindre farlig der än på de ställen hvarest brukas Åderlätning, Opium, Calomel och Bränvin. Utan att känna ofvanbemälda verkan använde jag saltkuren mot gula febern år 1827 och i en afhandling, skriven 1829, och läst i College of physicians i Maj 1830, tillstyrkte jag densamma metoden mot cholera, och i allmänhet mot alla andra rötaktiga

sjukdomar. Efter utgifvandet af denna skrift blef saltkuren försökt i Tullhus-hospitalet i Petersburg af D:r Ysenbeck, som använde den fullständigt på 52 sjukdomstillfällen, hvaraf resultatet blef 3 döda och 49 tillfrisknade. Detta förhållande blef officielt tillkännagifvit för SundhetsCommissionen, men det hade intet inslytande på Läkarekonsten, ty oakadt bevisen till dess fördel voro så talrika som sandkornen på hafsbotten, kan eller vill icke den rena solidarpathologen förstå huruledes ett sådant medel kan vara till någon nytta. Det nya factum, som har blifvit bekräftadt, om nyttan af mera afseende på blodet, sprider ett klart ljus öfver mitt föremål, och det sätt att behandla sjukdomen jag tillstyrkt eger många fördelar framföre det som begagnas af de infödda. Om jag är berättigad till något bifall, så det för att hafva antydt den asiatiska choleras sanna natur äfven som de medicamenters sätt att verka (modus operandi), hvilka leda till det lyckligaste resultatet.

Skulle det emedlertid kunna bevisas, att chole-
ragiftet, såväl som andra luftartiga gifter, hvilka
förorsaka febrar, åstadkomma sin verkan genom
blodet eller att de läkemedel som äro mest verk-
samma mot desamma verka igenom samma Medium,
så skall detta förorsaka icke allenast en radikal för-
ändring, utan äfven en stor förbättring såväl i medi-
cinens teori som i dess praktik. Många hafva re-
dan omvändt sig till denna tro, men det erfordras
tid innan denna tro blir allmän.

RÅD MOT CHOLERA,

ur

egen erfarenhet,

af

Doctor **C. W. Sonden.**

STOCKHOLM,

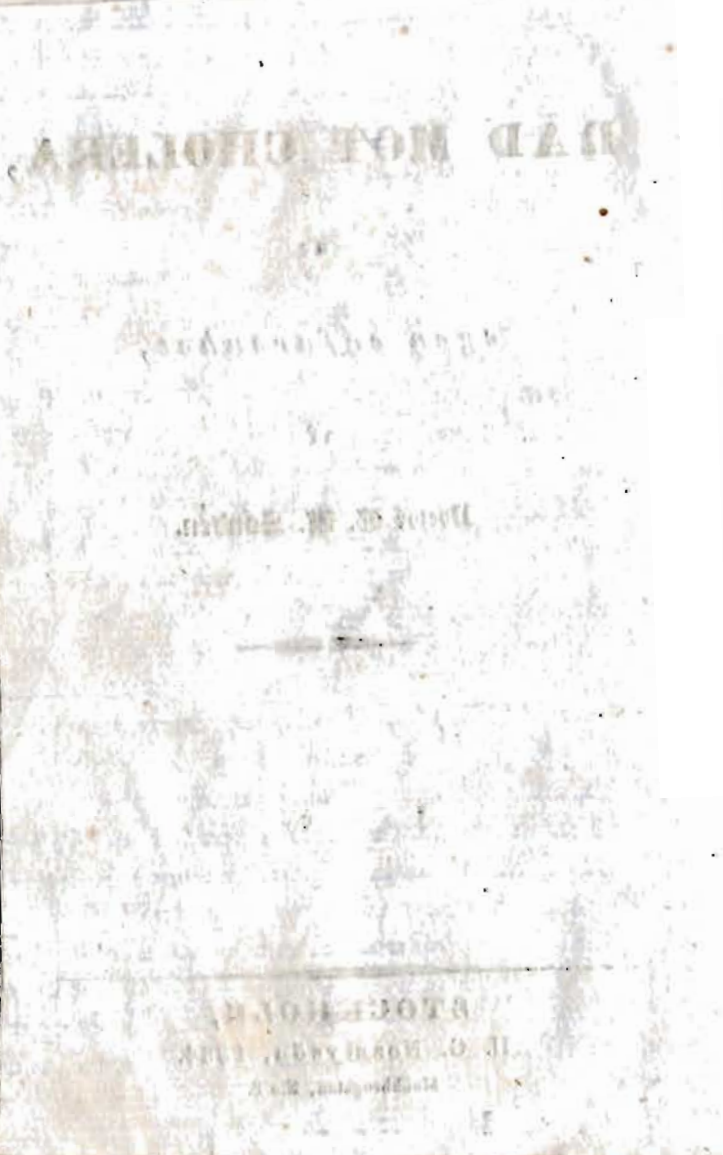
H. G. NORDSTRÖM, 1834.

Munkbrogatan, N:o 8.

Werte

sjukdomar. Efter utgifvandet af denna

salt
af
52
och
till
had
bev
korr
solid
kan
har
på h
och
eger
af d
bifall
chole
sätt
lyckl
ragif
föro
blode
samn
så sl
ändr
ciner
dan
tid i

“Utgången beror här af hjelpens hastighet.”

Då undertecknad helt nyligen haft tillfälle att å flere utrikes orter i stort observera Cholera-sjukdomen och studera dess behandling, och sjelf för icke mer än 4 månader sedan låg hopplöst sjuk i samma sjukdom, och således både som Läkare och patient lärt känna dess natur och beskaffenhet, torde, i ett ögonblick då man kan befara dess snara utbrott, ett råd ej sakna allt värde. Men om det skall gagna måste det föregå sjukdomen, må man dertför ej förebrå mig något förhastande, om sjukdomen ej kommer. Skall det gagna, måste det ock noggrant följas, må man då ej klaga öfver dess otillräcklighet om man ej följer det ärligt, om det följes förvändt eller förblandas med andra. Lugn, måttlighet och enkel behandling, se der enda medlen till hjelp.

Lätt kännes sjukdomen igen af de allmänheten tid efter annan meddelade underättelser genom Prof. Trafvenfeldts arbete, genom Drr Setterblad och Outer-

Wersbo

sjukdomar. Efter utgifvandet af denna

sal
af

4

52 lony's afhandling och sednast genom den af
och Dr: Liedbeck öfversatta afhandlingen af Dr:
till Quin. Sjukdomens beskrifning är derföre
had här öfverflödig. Någon *osviklig och full-*
bev *ständig kur* kan jag icke heller utlofva, ty
kor en sådan finnes icke. Mina råd inskränka
solid sig till tvenne punkter:

har 1:o En allvarlig varning: *att följa ett enda*
på *och enkelt behandlingssätt*, och ej för-
och blanda det ena med det andra.

eger 2:o En föreskrift: *huru man bör förhålla*
af d *sig innan Läkare hinner ankomma*, och
bifall *då man ingen Läkare kan få.*

chole
sätt
lyckl

1:o *Om olikhet i behandlingen.*

S
ragif
föror
blode
samm
så sk
ändri
cinen
dan
tid i

Flere olika behandlingssätt hafva blifvit föreslagna och i serskilta länder utöfvade, och sjelf har jag sett de mest olikartade sättas i verket. Jag har funnit att *det är möjligt tillfriskna under så väl det ena som det andra, men ock att förblanning af 2:ne eller flere olika metoder merendels åtföljts af en säker död.* Skiljaktigheten behandlingssätten imellan angår dels dieten, dels ock isynner-

5

het valet af läkemedel. Den friskes diet är i Cholera-tider *densamma som annars* och innefattas i få ord: måttlighet, snygghet, god klädsel och lugnt resonnement. Den sju- kes är precis densamma med det enda tillägg, att *törsten* är det enda behof som hos en Cholera-sjuk bör tillfredsställas. Härvid skilja sig genast behandlingssätten i tvenne motsatta.

a) I Wien användes först *Is*, och is anses ännu med skäl å många orter såsom ett högst verksamt medel.

b) I motsatts härmed har man, efter en berömd Engelsk Läkares råd, användt *ljum dryck* såsom det yppersta medel i början af Cholera.

Jag har sett Cholera-sjuka tillfriskna under bruket af båda dessa motsatta medel, men ock sett andra dö, som, fruktande otillräckligheten af endera, äfven tillgripit den andra, således sammanblandat båda. Bland andra såg jag i Rotterdam tvenne unge Läkare, som efter att några timmar hafva tagit is, oroliga öfver den dröjande förbättringen, tillgrepo ljum höns-soppa och drucko Cham-

Verke

sjukdomar. Efter utgifvandet af

6
 sall
 af
 52
 och
 till
 had
 bevi
 korr
 solic
 kan
 har
 på
 och
 eger
 af d
 bifall
 chole
 sätt
 lyckl
 ragif
 föror
 blode
 samm
 så sk
 ändri
 ciner
 dan
 tid i

pagne, och tvenne timmar derefter — voro de ej mera till. Ehuru öfvertygad om Isens eller det iskalla vattnets företräde, begagnade jag dock sjelf, i brist deraf, *ljum soppa*, men också ingen annan dryck, och blef frisk. Hvarken Läkarens råd att taga Mentha-vatten, eller sjuksköterskans välmening att gifva mig citron och vatten kunde inverka på mitt beslut.

Begagnar man endera, eger man förhoppning om vederfående, begagnar man båda är man nästan säker att förgöra sig. Har man valt etdera bör man dermed ostördt fortsara tills all våda är förbi. Den som resonnerar lugnt finner lätt att så måste vara, *den som hänföres af rädsla begagnar om hwart annat allt för ögonblicket åtkomligt, och förderfvar i grund hela kuren.* Jag utsänder derföre mina råd på förhand, på det man må förut öfvertänka och sedermera se sin belägenhet med lugn när den är förhand.

Den yttre behandlingen har också olika blifvit uppgifven. Jag är öfvertygad att *all sådan behandling alltid skadar*, den må för öfrigt heta: varma eller kalla bad, ångbad, frotteringar med flanel, camfer-spiritus eller

linement, inbäddningar i sjäder, lös m. m. Ett ljumt bad i början af sjukdomen gör någongång undantag. En vanlig god säng är hvad som häst af allt befordrar ändamålet, och när svettning börjar, en något förstärkt betäckning.

Rökning med Camfert är blott tjenligt så länge camfert (och intet annat medel) tagas invärtes. Likaså äro chlor-rökningar ej förenliga med flere medel. Bästa reningsmedel för luften är friskt luftdrag, noggranna ombyten af linne och renhållningskärl, samt snygghet i allmänhet. Detta kan ej nog värderas.

Hvad medicamenters ingifning angår, så äro behandlingssätten ännu mångfalligare, och just derföre blef ännu aldrig helsosammare råd gifvit en Cholera-sjuk än *att isynnerhet i den punkten vara enkel.*

Blanning eller omväxling af flere medel, kroppens bestormuing af en mängd olika inverkingar på en gång, förer säkert till döden, *förnuftigt bruk af enkla medel åter-skänker ofta helsan.*

Verte

sjukdomar. Efter utgifvandet af

salt 8

af
52
och
till
had
bevi
korr
solid
kan
har
på l
och
eger
af d
bifall
chole
sätt
lyckl
ragif
föro
blod
sam
så s
ändr
ciner
dan
tid

Oaktadt alla föreställningar kunde jag ej förmå en ung Fransman, med hvilken jag reste tillsammans och på en gång insjuknade, att bruka samma enkla behandling, som jag använde. De stora Cholera-slagtfält, hvilka jag som lugn åskådare genomvandrat i Rotterdam, Paris &c., hade visat mig *nödvändigheten af Enkelhet* i behandlingen. Då jag ingen is och intet godt kallt brunsvatten kunde få å landsbygden nära Bordeaux, beslöt jag att blott förtära ljum höns-soppa och taga Camfert-spiritus; och genom denna åtgärd återkom jag på 4:de dygnet till lifvet och medvetande af min kamrats olycksöde^{a)}. Denne hade, förledd af en oförständig räddsla för döden, tillgripit, som man säger, *allt möjligt*. Ömsom drack han höns-soppa, "emedan han hört att den skulle vara bra;" ömsom tog han glace som en exprés

^{a)} Om någon skulle vara nog enfaldig att sätta tro till det rykte, som troligen någon af mina vänner, för att roa sig, diktadt, att min Cholera-kur bestod uti *Ett quarter Hoffmans droppar*, så varder härmedelst, till förekommande af blind efterföljd, hans enfaldighet härmedelst corrigerad. Sex Droppar Camfert-spiritus och några skålar höns-soppa — se der min hela kur.

tillfört honom från Bordeaux, "emedan den läskar så skönt; ömsom tog han in Camfert, "emedan, som han sade, Ni Herr Doctor litar så högt derpå;" än åter Opium, "emedan det lindrar slitningarna." Hvad allt han dessutom efter ordination eller på eget bevåg tog under mitt vanmagts- och sanslöshets-tillstånd, det känner jag icke annorlunda än af en mängd efterlemnade flaskor och pulverpaketer, som alla voro anlitade men ingen tömd. Jag har varit ögonvittne till hundradetals dylika händelser, som alla hast lika utgång.

Då Choleran, enligt alla erfarnes intyg, hastigt utbildar sig i minst 6 karakteristiska olikartade former, som efter några timmars förlopp af sjukdomen lätt skiljas från hvarandra; och då således, enligt sakens natur, hvardera också fordrar sina egna medel, så kan en *allmän föreskrift för en hel Cholera-kur* icke meddelas. En sådan föreskrift kan blott sträcka sig till sjukdomens första emottagande, innan den ännu hunnit antaga en så viss karakter. Häraf inses tillika nyttan af en sådan allmän föreskrift som jag här går att lemna, samt hela den allvarliga vigten

Verte

sjukdomar. Efter utgifvandet af

10

af min varning: att ej sammanblandas flere
behandlingsätt.

2:o Allmän föreskrift huru man bör förhåll-
la sig innan Läkare hinner tillkomma,
eller då Läkarehjelp ej kan fås.

Det gifves ett Läkemedel, hvars mång-
sidiga verkningsätt gör det framför alla an-
dra i hög grad tjenligt att vid sjukdomens
första utbrott användas. Theori och praktik
bekräfta lika dess användbarhet. Alla Läkare
känna att *Camfert* är ett osvikligt motgift
mot nästan alla farliga verkningar af både
växt- och djur-ämnen. Af sådant skäl kan
den ej gifvas tillsammans med andra medel,
hvilkas verkan den tillintetgör i många fall.

Af samma skäl är den ock ett verksamt
och bepröfvadt botemedel mot flere sjukdo-
mar, och enligt en mångfalldig erfarenhet har
den i begynnelsen af Cholera ofta visat så
välgörande verkningar, att alla andra medel
blifvit umbärliga och helsan alldeles återställd.
En hvar känner ock den vid hvarje bety-
dande feber anlitade egenskapen hos *Camfer-*
ten att hastigt återkalla, upplifva och under-
hålla de nära utslocknade lifskrafterna. Huru

11

många tusende nervfebers-sjuka ha ej Bangs
nervdroppar (en lösning af *Camfer* i Hoffmans
droppar) att tacka för sitt lifs räddning!

Af dessa erfarenheter om *Camfertens*
egenskaper hämta vi grund till följande före-
skrift såsom den pålitligaste att följa innan
Läkare kan tillkomma.

Nödigt beting.

Om mitt medel skall gagna måste det:

- 1:o Begagnas *ifran första stund* den sjuke
kan misstänka att han är af Cholera an-
gripen.
- 2:o Begagnas *alldeles ensamt*, utan tillsatts
af något annat medicament. Blott is el-
ler kallt vatten i små portioner få tagas
derjemte som dryck.
- 3:o All annan så yttre som inre åtgärd må-
ste åsidosättas, af hvad slag och namn
den vara må.
- 4:o Dermed måste fortfaras åtminstone två
timmar — och längre, när tydlig bät-
tring följer.

Verte

sjukdomar. Efter utgifvandet af dem

12

Den som kan oryggeligt iakttaga dessa punkter oförfalskade, han kan hoppas mycket af mitt medel. Den som öfverträder en af dem eller flere, kan skylla sig sjelf. Fast vilja, måttlighet och enkel behandling — se der enda vilkoren för hjelp.

Medel, som skyddar mot Cholera.

Så snart illamäendet tillkännagifver att Cholera är i kroppen, begifver den sjuke sig i en god säng och betäcker sig väl. Han börjar genast att intaga af den vanliga Camfert-spiritus, som finnes å alla Apothek, 2 eller 4 droppar (aldrig mera) uti en thesked med socker mättadt vatten, eller på en sockerbit hvar 5:te minut. Faller patienten efter några intagningar i svettning, och isynnerhet om symptomerna derunder förmildras, gifves af dropparna mera sällan; hvar quart, hvar half eller hel timma, och slutligen hvar 3:dje eller 6:te timma. Ökas symptomerna, uppkastas dropparna genast de blifvit tagna, gifves, utan afseende på tiden, ofördröjligen mera, och ingifningen förnyas hvar 3:dje minut. Sådan är hela den medicinska behandlingen.

13

Men ofta har patienten stort behof af dryck. Dertill passar bäst en isbit, stor som en nöt, långsamt smält i munnen, eller en thesked vatten som man med is afkylt. Denna ingifning af dryck repeteras så ofta patienten derom anhåller. Finnes ej is, eller godt kallt brunsvatten att tillgå, begagnar man helst en tunn afsvalnad kött- eller hafre-soppa utan minsta tillsatts. Att omvexla med kall och varm dryck anser jag i de flesta fall dödligt. En hvar bör bära hos sig en droppflaska, fylld med Camfert-spiritus.

Denna enkla behandling, om den genast från början sättes i verket, lindrar ofta redan efter 3 eller 4 intagningar plågorna och försätta patienten i svettning, och sjukdomen är med ens öfvervunnen om man blott vet att med akksamhet förvara sig för recidiv. Med trygghet kan man förlita sig till detta medel, om det ingifves enligt föreskrift, de tvenne första timmarna efter börjadt illamäende, såsom till det bästa äfven Läkare skulle kunna förordna, och ofta är skäl för handen att dermed fortsätta, nemligen alltid så länge förbättring följer. Såvida, men ej längre kan en allmän föreskrift gå. Den har un-

Verte

sjukdomar. Efter utgifvandet af denna

sal
af
52
och
till
had
bev
korr
solit
kan
har
på
och
eger
af d
bifal
chol
sätt
lyck
ragit
föro
blod
samt
så s
ändr
eine
dan
tid

14

dangjort det svåraste, om den uppehåller de sjukas lif de första timmarna, och till dess Läkare hinna ankomma, och denna stora egenskap eger i hög grad det recommenderade medlet. Fordras vidare åtgärd, måste den blifva en kunnig Läkares sak^{*)}.

*) För dem som ingen Läkare kunna vänta, och der min kur ej gör tillfyllest, recommenderar jag Hr Stevens kur, öfversatt och meddelad af Hr Cronhjelm. Hvad min egen kur (äfvén för dem) angår, så tror jag han skall göra, *i de flesta fall*, den nyssnämde och alla andra öfverflödiga. Jag erinrar dock ännu en gång, en så underbar verkan yttrar Camferten blott om den tages tidigt. Dock ingriper dess verkningsförmåga äfvén inom sjukdomens sednare stadier, såsom den lyckliga behandlingen från början till slut med bara Camfert i Ungern bevisade. *I alla möjlige fall är denna enkla behandling bättre och säkrare än att taga sin tillflykt till en mängd medel, hvilkas goda verkan man ej med samma visshet kan påräkna.*

Jag kan ej heller annat än varna allmänheten för alla Cholera-medel, hvarmed Apothekare, Källarmästare &c., skola slösa. Den dervid är ovan, skall snart finna att de alla äro bestämde för och ej emot Choleran.

15

För min del tilltror jag denne kur så stor kraft, att jag vågar påstå, att mortaliteten *blott deraf* skulle till betydlig procent förminskas, om den i rätt tid och oförfalskad. sättes i verket.

Om man till följe häraf måste anse Cholera för en *i sin uppkomst lätt förekommen* sjukdom, så beder jag dock en hvar att icke derföre glömma mitt sista ord: *att den utvecklade sjukdomen är ganska svår att bota.*

C. U. SONDÉN,

Läkare vid Danviks Hospital
och Barnängen.

Verte

sjukdomar. Efter utgifvandet af denna

sal af 52 och till had bev korr solie kan har på l och eger af d bifal chol sätt lyck ragi föro blod sam så s ändr cine dan tid

[Faint, mostly illegible text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through.]

Priset: 4 sk. B.co.

Insats för en Cholera sjuk, enligt
Stevens Saltkur - består af:

- 1: Sejdlitror Sact - 1 pulver om 2. lod - intages
- 1/2: Stroksalt - 7. mark. i ett glas vatten
- 2: Sodapulver - 10. mark - intages i ett skedblad salt. vin. vitlök.

3: Natri muriatici - 1. skrupel
 = Carbonici - 1/2 drachma
 = Natri oxypernitici 7. gran. } Kallas Saltpulver.
 = 12. St. - intages i Kaut vatten
 eller Stens bouillon

De 3 friga medicamenten som skola begagnas i sjukdommens värfsta eller 3de Stadium, såsom Tinctura Kino, Decoct. Album, eller Protonolja, kunna ej utan läkarens förskrift användas.

NB: Sejdlitror Sact och Glauber salt äro två olika Salter. Här måste Sejdlitror salt begagnas.

Verte

Till Rökningar användas:

No 1. Salpetersura Rök: 1 Rod Jern Sandstoft
beträd Salpeter ut en Kistral hwar till dropp
en till 2. Kistralen Viatr. Ogi uter
1 Rod. som omröres med ett Kopparhäft.
Begagnas i Örningsruum.

No 2. Chlor rökning: 3 delar Koksalt och en
del Bhumsten, pulveriseradt lägges
i en Blyskål uter Jernstål och påbrädd
3. Lod Viatriol Ogi Jern utspädd med
3. Lod watten. denna jats jättes i ett
ruum som man vill röma, eller röka kläder
jätt efter 2 timmar för någon msta gå in.

enf. Bot. No 1. 57. till H. Kung. d. 2/4 78.

Amers:

tunna stöcker droppade i Jern, hwar på stöcken
något pulveriserad Salpeter -

Doctor Ingemans yttrande att

att keuren icke skulle wara bra
men deremot.

Doctor Saars föreskrift skulle wara
den bästa at följa.

Rökningar No 2 kan begagnas
både att röma rum och kläder
och är icke så dyr som No 1.
gör samman nytta och skadan
inbet bräffet, så wida det
intet rökes för mysket.

Rökning med Jern kan be-
gagnas at arbets folk; då
det icke rökes så mycket
att ögonen skadas.

Rökning af Attika skall wara
bäst at röka med.

sjul
sa
af
32
oc
till
ha
be
kon
sol
kar
har
på
och
ege
af
bifa
cho
sätt
lycl
rag
för
blo
sar
så
änd
cin
dar
tid

sju
sa
af
59
oc
till
ha
be
kon
sol
kan
har
på
och
ege
af
bifa
cho
sätt
lyc
rag
för
blo
sar
så
än
cin
dar
tid

Selbyerwatten skadar icke att
dricka 2:3 glas om
dagen, då man blir förflyg
Tjuru watten dremot ad skad-
liät; den som wil hafwa
Cholera, må dricka sedan
all medicinering är skadlig,
då den skada beqagnas som
preserwativ; ja till wida ~~likhet~~
att medicin icke gör någon werka
då den behöfs. Jälidss är det
nog att iakttaga frugghet i ren-
lighet, samt Rökning.

Senapsdegar (beredd af lika delar malen
Yenap, riswen pepparrot, rågnjöl och kotsjakt med
varmt watten, uen afse till delar bränvin och
watten) böra ofördröjeligen, fengers fjortel ut-
bredda på linnen eller hoäd ligg som huft,
eller papper, läggas på hela magen och
skäl ryggraden. Dessa degar få ligga
örördas, tills fjorda, hettas och rednad i
hudens uppkomma, hvarest de aflagas.

Anm. Om man saknar antingen Peppar-
rot eller Senap, kan endera af dem använ-
das, tillika med de andra annona sorter
af Senapsdegen skaw bestå. Har man
hwarken Pepparrot eller Senap, kan
och stött Peppar i något mindre mycken-
het användas. I brist af alla dessa om-
nen är näsfilbränning, (få länge näsflor
ännu finnas) användbar.

221
Förklaringsöfvers nägra ^{fymmande} ord
i Beskrifningen på Saltkuren.

- 1° Med Dierckh's förfärd tarm wattenackelig och häftig utfört.
- 2° Med Pradum's förfärd sjukdoms skifte.
- 3° Med Bouillon munas tarm Rottfogga, Kokad på järskel.
- 4° Men en god portion Salt förfärd en fua matshid.
- 5° Med Warmt Frie's förfärd warmt watten som blifwit flugit på fläderblomma uti ljocht käril.
- 6° Magen äro tillräckligt tändt när ordet i maggropen uphört.
- 7° Senapsdigen se beskrifningen i andra fudan.
- 8° Sodapulver intages i en matshid Altika.
- 9° Saltbad beredes af warmt watten och 2 Kappur Salt i ett tillräckligt stort Kar.
- 10° Frottens med flanel, munas grieda med ylle.

sju
sa
af
52
oc
till
ha
be
ko
sol
kar
har
på
och
ege
af
bifa
cho
sätt
lyc
rag
för
blo
sar
så
än
cir
da
tid